

Svenska Högarna hösten 2009; några reflektioner och en kort resumé.

BILL DOUHAN

Redan vid vår ankomst till Storön den 19 september var vi inställda på att det kanske inte skulle bli så många fåglar ringmärkta denna höst. Särskilt inte vid en jämförelse med föregående höst som gav rekordmånga fåglar i näten. Sommaren 2009 kommer inte att gå till historien som en av de bättre. Regn och kyla var rådande under en stor del av juni vilket gjorde att många tättingar misslyckades med häckningarna. Det gäller inte bara Sverige utan också Finland, d.v.s. det område där flertalet fåglar som passerar Svenska Högarna under hösten har sitt ursprung.

FRAM TILL MÅNADSSKIFTET september-oktober var fågeltillgången som vi hade befarat; d.v.s. allt annat än upphetsande. Vädret var ofta närmast sommarlikt och vindarna genomgående från västsektorn. Antalet ringmärkta inskränkte sig vanligtvis till några få tiotal per dag. Enda undantaget var den 25:e då 178 fåglar försågs med ring, detta trots ganska frisk vind från väster. Det var mest taltrastar (64) som hade klarat motvinden, men även förvånansvärt många rödhakar (52) och kungsfåglar (34). En taigasångare hördes och sågs, men gjorde aldrig något besök i näten. Dagen därpå observerades åter en taigasångare, troligen en ny individ, som var kvar till dagen därpå då den fångades och ringmärktes. Flertalet dagar försågs ett smärre antal gråsiskor med ring, nästan alla tillhörande den sydliga rasen. En fågel som tyvärr inte fastande i näten, detta trots att den vid ett tillfälle flög i (den 29:e), var den blåstjärt som hade turen att flyga i där det fanns en skada på nätet och därmed ett lite större hål än normalt. Upphetsning övergick snabbt i förtvivlan, men glädjen över observationen fanns kvar hos de som såg fågeln. Den som inte var på plats vid rätt tillfälle var dock inte fullt lika uppåt. Detta var den 6:e blåstjärten för ön.

UTÖVER SMÅFLOCKAR AV GRÅSISKA och mindre korsnäbb var det ingen invasionsart som passerade ögruppen i några anmärkningsvärda mängder under slutet av september. Fyra sidensvansar gästade ön tillfälligt den 29:e vilket var ganska tidigt denna rönnbärsrika höst. Utöver blåstjärten och taigasångarna var det inte mycket i övrigt av mer eller mindre ovanliga ostliga flyttare under september. Även mindre flugsnappare var ovanligt fåtalig; endast en försågs med ring.

BORTSETT FRÅN FÅGLARNA i näten gjordes även en del observationer på och kring ön. Berguven fanns kvar och hördes vid flera tillfällen i skymning och gryning. Vid några tillfällen spelade den även mitt i natten, sittande i telemasten. Dagaktiva rovfåglar passerade ögruppen i mer eller mindre blygsamma antal. Två gamla pilgrimsfalkar den 21:a var det roligaste i den vägen. Samma dag noterades höstens första varfågel. Antalen rastande sjöfåglar var påfallande låga, särskilt ejder var anmärkningsvärt fåtalig. Den art som avvek i detta avseende var storskarv som flera dagar noterades med upp till fem hundra rastande.

UNDER NATTEN TILL oktobers första dag avtog vinden till svag. Efter en timmes regn strax efter gryningen började det plötsligt anlända flyttande tättingar i tämligen stora antal. Antalet märkta denna dag stannade så småningom på 285, därav 158 kungsfåglar och 66 rödhakar. I näten fastnade även 16 gärdsmysgar och tre större hackspettar. Av minst ett 20-tal svartmesar fångades sju, därav en som redan hade en färsk finsk ring. Under den därpå följande natten satt berguven åter i telemasten och lät sin stämma ljuda över öarna medan en rastande hornuggla höll sig väl dold i Stora Dungen. Det fortsatte att anlända nya fåglar

även nästa dag, detta trots inledningsvis frisk vind från nordväst. Under dagen sågs en rastande ringtrast och förbi passerade bl.a. några blå kärnhökar och en stenfalk.

DET ÄR INTE ALLTID som fåglar uppträder som man förväntar sig att de ska sett till vädersituationen. Måttliga vindar från väster den 3 oktober gav plötsligt tre mindre flugsnappare i näten, samtliga årsungar. Vi frågade oss varför de behagade anlända just denna dag och varifrån de nu kom, med vinden från fastlandet i väster eller mot vinden från andra sidan Östersjön. Fångst av vardera en blå- och svartmes med färska finska ringar talade för att åtminstone dessa två kom från andra sidan Östersjön. Man skall dock ha i minnet att sträckvädret på den plats man själv befinner sig inte nödvändigtvis behöver vara likartat med hur det var på den plats där anländande fåglar tidigare hade startat.

Därefter följde ett par dagar med friska till hårda vindar från sydväst och gott om tid till att med tubkikarens hjälp spana av vad som ägde rum över havet. Resultatet av detta spanande var dock nedslående magert, även om det passerade en och annan lom samt enstaka rovfåglar. En pilgrimsfalk kom in från öster med maten, en mindre fågel, med sig i klorna. En ung duvhökshona, avsevärt mycket större än pilgrimsfalken, gjorde flera misslyckade försök att skaffa sig föda i ögruppen, men hade ingen märkbar framgång.

HÅRDA VINDAR FRÅN västsektorn är således ingenting som vi längtar efter medan alla andra riktningar kan bjuda på både många fåglar och udda arter. Även hårda vindar från söder kan vara spännande. Natten till den 7:e låg vinden på cirka 20 sekundmeter från rakt syd och trots att det även kom en del regn under natten anlände det en del nya fåglar under hela den nästföljande dagen. Inga stora mängder, men 112 fåglar försågs med ring. Plötsligt fanns åter både ärt- och trädgårdssångare på ön, sannolikt tvingade mot norr av vinden under sin färd åt det motsatta hållet.

Svaga till måttliga vindar av växlande riktning under förnatten till den 9:e fick oss

Miljöbild från Inre hamnen på Storön.

FOTO: ÅSA STEINHOLTZ

att hoppas på en bra dag, men under efternatten lade sig vinden på nord och ökade hastigt till styv kuling. Detta i kombination med några regnskurar under natten fick raskt våra förhoppningar att svalna. Det var utan några förväntningar som vi lämnade våran bod i gryningen, men det visade sig strax att det vimlade av fåglar på ön. Trots, eller kanske tack vare, den hårda nordliga vinden passerade det mängder av företrädesvis normalt nattsträckande arter förbi ön. På grund av vinden kunde vi endast använda oss av de tre nät som var minst utsatta för vinden, men det räckte för att vi skulle vara sysselsatta. Vi vandrade mellan dessa tre nät och plockade hela tiden ur omärkta fåglar. Tidigare märkta drog snabbt vidare efter att bara ha rastat en kort stund på ön.

DEN STORA ARTEN denna dag var rödhake. Av totalt 387 ringmärkta var 243 av denna art, men det var bara en liten andel av alla rödhakar som fångades. Det var åtskilliga tusen av dem som rann igenom under dagen. Kungsfågel var avsevärt mycket fåtaligare; 69 försågs med ring, kanske var vinden för hård för denna vår minsta fågel. Å andra sidan fångades 44 trädkrypare, därav en med finsk ring, vilket var häpnadsväckande många för denna likaledes allt annat än styva flygare. Att en så klen skogsart som trädkrypare ger sig på flyttning över havet under sådant väder är anmärkningsvärt, men visar samtidigt att man

aldrig kan vara säker på vad som kommer att hända. Man upphör aldrig att förvånas.

Under natten till den 11:e rådde optimala väderförhållanden; d.v.s. svag till måttlig ostlig vind och mulet. Som förväntat anlände det ganska många fåglar under morgon och förmiddag, men ändå inga riktigt stora mängder. Av de 285 fåglar som fångades under dagen var 174 kungsfåglar och därutöver märktes bl.a. 35 rödhakar och 24 trädkrypore. Trots vindriktningen fanns inget inslag mindre vanliga ostliga gäster i dagens artlista.

Detta blev inledningen på en period med vindar från i huvudsak nord och nordost som skulle komma att sträcka sig fram till dess vi lämnade ön den 24 oktober. Tyvärr samlanföll detta med ofta friska vindar och en hel del regn som försvårade ringmärkningen högst avsevärt. Det var därför sällan som näten kunde användas i den utsträckning som vi önskade och fångsten blev därefter. Bästa dag ur fångstsynpunkt blev den 21 oktober då 194 fåglar ringmärktes, bl.a. en mindre flugsnappare och två gransångare. Höstens andra kungsfågelsångare sågs, men den fångades aldrig. Utöver den mindre flugsnappare som försågs med ring fanns ytterligare en, ringmärkt under gårdagen, på ön. Dagen därpå ringmärktes ännu en, men det blev höstens sista. Mindre flugsnappare så sent som den 22 oktober är nytt rekord. Tre olika individer 20-22 oktober är givetvis anmärkningsvärt och det är förvånande att de klarar livhanken så här sent på säsongen. Det kan nämnas att vare sig grå eller svartvit flugsnappare iaktogs under oktober!

TOTALT FÖRSÅGS 2 742 FÅGLAR med ring under hösten vilket kan jämföras med drygt sex tusen under motsvarande period föregående år. Att det skulle bli sämre var väntat, men att det blev så mycket sämre berodde sannolikt på en kombination av en dålig häckningssäsong och dåligt sträckväder. Kungsfågel och rödhake var dock som vanligt de i särklass talrikaste arterna i näten med 886 respektive 800 märkta. Ytterligare tre arter nådde tresiffrigt antal; taltrast 194, trädkrypore 118 samt gråsiska 106. Av de ringförsedda

gråsiskorna bokfördes 50 som tillhörande den sydliga rasen och bara elva den nordliga. Andra slutsommor som kan vara värda att nämna är gärdsmyg 87, svartmes 47, talgoxe 91 samt domherre 67.

Utöver de fåglar som ringmärktes var det tio som redan bar ring; nio av finskt och en av norskt ursprung. Flertalet var mesar, men också vardera en järnsparv, trädkrypore och gråsiska. Vi har redan fått ringmärkningsdata för samtliga och spridda fakta kan vara värda att nämna. De tre svartmesar som redan hade var sin finsk ring var alla märkta dagarna innan vid fågelstationen Hangö, längst ut i sydväst på det finska fastlandet. Avståndet mellan Hangö och Svenska Högarne är 195 km och det hade tagit dem nio, elva respektive tolv dagar för att nå hit. Huruvida de flög hela sträckan i en enda etapp eller om de hade mellanlandat på Åland skulle vara intressant att veta. Likaså hade den trädkrypore som redan bar finsk ring erhållit den på Hangö, men endast 23 timmar innan återfångsten på Svenska Högarne. Den hade säkerligen, med god hjälp av vinden, tagit sig hela sträckan i en enda etapp.

DE TVÅ STJÄRTMESARNA med finsk ring hade dock inte fångats på Hangö. De var båda märkta vid ett och samma tillfälle elva dagar tidigare, men nära gränsen till Ryssland i södra Finland, 650 kilometer bort från Svenska Högarne. Den finska järnsparven var ringmärkt vid grannlandets västra kust, vid Björneborg, 14 dagar tidigare och hade nu tillryggalagt 263 kilometer. Den enda av höstens kontrollerade fåglar med ring som inte var finsk var den gråsiska som bar norsk dito. Den var ringmärkt som årsunge av den sydliga rasen i Rogaland, vid kusten i den norra delen av Norge, i slutet av augusti och på ett avstånd av 803 kilometer från Svenska Högarne. Vi kunde dock inte vare sig bekräfta eller dementera rastillhörigheten. Det fanns karaktärer som pekade för/mot båda raserna.

Bill Douhan
Åsby 320, 741 94 Knivsta
bill.douhan@lm.se